

WWF

Magazine

Herfsteditie 2018

6/ DOSSIER

Klimaat en biodiversiteit:
een kwetsbaar
evenwicht

16/ OP HET TERREIN

Missie in het hart
van een paradijs
in gevaar

18/ FOCUS

Vijf interessante
waarheden over
bushmeat

EDITO

‘Klimaatverandering en verlies van biodiversiteit zijn als twee zijden van eenzelfde munt.’

© WE HAVE HEART

Antoine Lebrun
Algemeen directeur
WWF-België

Sinds het akkoord van Parijs is de aandacht voor de klimaatverandering niet meer uit het dagelijkse leven weg te denken. Jaar na jaar worden er onheilspellende warmterecords gebroken. De strijd tegen de klimaatverandering schakelt naar een hogere versnelling maar schiet nog tekort. Met de huidige nationale klimaatplannen gaan we richting een opwarming van 3,2°C.

Naast de gekende en met recht te vrezen gevolgen, draagt de klimaatverandering ook bij aan het dramatische verlies van biodiversiteit waar onze planeet mee te kampen heeft. In 2020 zullen we op 50 jaar tijd 67% van de gewervelde populaties verloren hebben door

toedoen van menselijke activiteiten zoals ontbossing en degradatie van natuurlijke leefgebieden.

Klimaatverandering leidt tot verlies van biodiversiteit, bijvoorbeeld door uitdroging en verlies van natuurlandschappen, koraalverbleking en verlies van vispopulaties. Bovendien verergerd het verlies van ecosystemen, soorten en genetische diversiteit de impact van klimaatverandering. Zo is ontbossing en conversie van natuurgebieden goed voor bijna een vijfde van de wereldwijde CO₂-uitstoot. Met andere woorden, we kunnen ons niet beschermen tegen het een zonder het ander te stoppen. Klimaatverandering en verlies van biodiversiteit zijn als twee zijden van eenzelfde munt.

Een WWF-rapport gepubliceerd tijdens COP23 in 2017 toont aan dat slechts een handvol landen de wederkerige relatie tussen klimaatverandering en achteruitgang van de biodiversiteit erkennen en de problematieken geïntegreerd aanpakken. En België, dat evengoed de gevolgen van de klimaatverandering en het verlies van biodiversiteit ondergaat, is een van de slechte leerlingen van de klas. Hoog tijd dus dat onze beleidsmakers de relatie tussen klimaatverandering en achteruitgang van de biodiversiteit bestuderen en beide problematieken gezamenlijk aanpakken door de acties die de biodiversiteit beschermen op te nemen in de nationale klimaatplannen.

© VINCE FLEMING / UNSPLASH

6/ DOSSIER

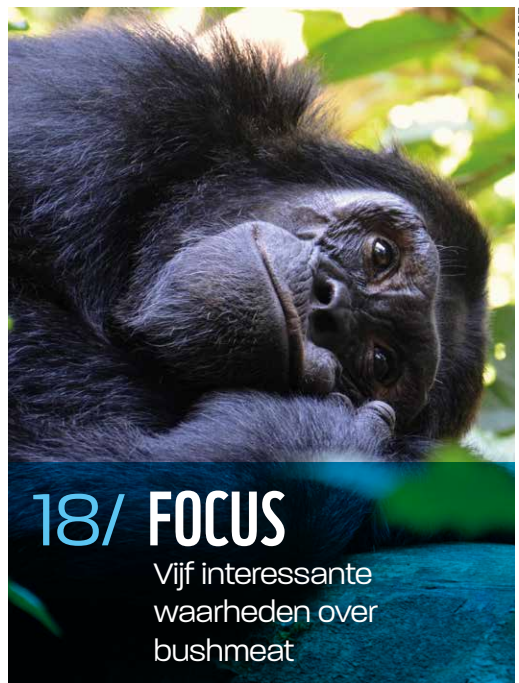
Klimaat en biodiversiteit:
een kwetsbaar
evenwicht

© MAC STONE/BINCO

16/ OP HET TERREIN

Missie in het hart
van een paradijs
in gevaar

© CLIFF FOLTZ

18/ FOCUS

Vijf interessante
waarheden over
bushmeat

INHOUDSTAFEL

- 4 In't kort
- 20 Kids
- 22 Bedankt

COLOFON: WWF Magazine is een publicatie van WWF-Vlaanderen vzw. Alle rechten voorbehouden aan WWF. Het Pandalogo en de afkorting WWF zijn handelsmerken van het World Wide Fund for Nature. Overname van teksten is toegestaan mits bronvermelding.

• **Werken mee aan dit nummer:** Nadia Ajaji, Ioana Betianu, Maryssa Cools, Leen De Laender, Merlijn Jocque (BINCO), Jerome Laycock, Antoine Lebrun, Rebecca Lévêque, Florence Platteau, Catherine Renard, Corentin Rousseau, Sofie Ruysschaert, Olga Szczodry, Julie Vandenberghe, Sarah Vanden Eede, Marie Suleau, Béatrice Wedeux. • **Copywriting:** Nicolas Chartier, Martin Collette. • **Coördinatie:** Tanita Leclercq, Wendy Schats. • **Design:** www.inextremis.be. • **Druk:** Daddy Kate. • **Coverfoto:** iStock / Surachet 1 • **V.U.:** Antoine Lebrun, E. Jacquainlaan 90, 1000 Brussel.

IN 'T KORT

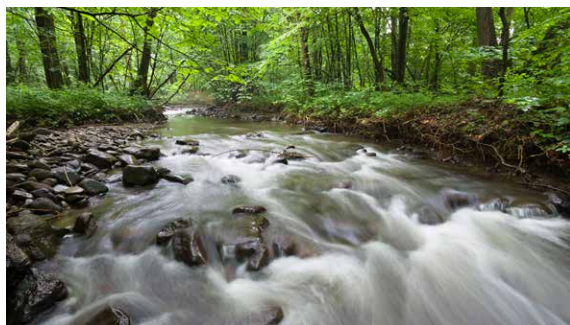
IS ONZE PLANEET IN NOOD?

Het 'Living Planet Report' dat om de twee jaar wordt gepubliceerd, vormt de kern van het werk van WWF. Het rapport is gebaseerd op de 'Living Planet Index' (LPI). De index meet de biodiversiteit door gegevens van populaties van verschillende gewervelde soorten en hun gemiddelde voorkomen in de loop van de tijd te berekenen. Om de twee jaar trekt dit rapport aan de alarmbel. De editie van 2018, beschikbaar vanaf eind oktober, zal, naast de ernst van de situatie, herinneren aan de oplossingen die beschikbaar zijn om de achteruitgang van de wereldwijde biodiversiteit aan te pakken.

INFO

Vanaf 30/10/18 is de nieuwe editie van het rapport beschikbaar op www.wwf.be

© WILD WONDERS OF EUROPE / KONRAD WOTHE / WWF

© FELIPE P. LIMA RIZO / UNSPLASH

BESCHERM ONZE RIVIEREN!

De totale hoeveelheid zoet water, een van de meest waardevolle, natuurlijke rijkdommen van onze planeet, bedraagt ongeveer 1% ... De rest is zout water. De Europese zoetwaterecosystemen zijn in slechte staat. Volgens een recent rapport van het Europees Milieuagentschap verkeren slechts 40% van de Europese rivieren, meren en draslanden in goede gezondheid. De Europese 'Kaderrichtlijn Water' is momenteel het belangrijkste instrument om onze waterlopen te beschermen en te herstellen. Maar onder de impuls van een aantal landen dreigt de richtlijn afgezwakt te worden tijdens de evaluatie die voorzien is in 2019. Dat kunnen we natuurlijk niet laten gebeuren! De Kaderrichtlijn moet behouden blijven en haar implementatie verbeterd.

INFO

Neem deel aan de publieksconsultatie:
www.wwf.be/campagnes

TROPISCH WOOD OP ONZE BARBECUE

Deze zomer liet WWF-België de inhoud van zakken met houtskool uit supermarkten en doe-het-zelfzaken in België analyseren. De resultaten uit het nieuwe rapport 'Tropisch hout op onze barbecue' laten niets aan de verbeelding over: van 18 geanalyseerde zakken bevatten negen zakken uitsluitend of gedeeltelijk tropisch hout, zonder vermelding van herkomst en zonder certificaat van wettelijk en duurzaam bosbeheer. Deze houtskool komt uit landen, zoals Nigeria, waar bossen met grote snelheid verdwijnen en waar wetten niet altijd gerespecteerd worden. Naar aanleiding van dit rapport heeft de minister van Leefmilieu aangekondigd te ijveren voor de Europese reglementering van producten zoals houtskool die niet werden opgenomen in de EU-houtwetgeving (EUTR). Bovendien hebben meerdere supermarkten besloten dat ze vanaf 2019 enkel nog FSC-gecertificeerde houtskool zullen verkopen.

INFO

Het volledige rapport vind je hier:
www.wwf.be/strijden-tegen-illegaal-hout

© DIEGO LOPEZ / WWF

ECOLOGISCH TEKORT VOOR DE AARDE SINDS 1 AUGUSTUS

Elk jaar berekent het Global Footprint Network 'Earth Overshoot Day': de dag waarop de menselijke consumptie van natuurlijke hulpbronnen de capaciteit van wat de aarde in één jaar tijd kan produceren, overschrijdt. In 2018 viel Earth Overshoot Day op 1 augustus, zeven dagen eerder dan in 2016 (8 augustus). De 'Overshoot Day' van vele Europese landen, waaronder België, valt al in het voorjaar. Vele EU-landen hebben dan ook een grote voetafdruk. Vroeger was de natuur in staat zich te herstellen en de menselijke consumptie te compenseren. Sinds de jaren '70 van de vorige eeuw werd een kritische drempel overschreden. Sindsdien overtreft de consumptie wat de aarde jaarlijks kan produceren en stoten we meer CO₂ uit dan de aarde kan absorberen. De transitie naar een maatschappij zonder schadelijke impact op onze leefomgeving dringt zich meer en meer op. Enkel zo kunnen we deze 'doemdatum' uitstellen naar een later tijdstip.

© ANTON VORAUER / WWF

MET HET DAVIDSFONDS EN WWF OP REIS NAAR THAILAND

WWF-Goodwillambassadeur Helga Van der Veken is bioloog-ecoloog. Van 7 tot 21 februari 2019 kan je samen met haar de overweldigende natuur, rijke geschiedenis en fascinerende cultuur van Thailand ontdekken. Tijdens de reis bezoek je o.a. de prachtige nationale parken Kui Buri en Khao Yai. Kui Buri NP is een schoolvoorbeeld van het beperken van mens-olifant-conflicten. Sinds de oprichting in 1999 namen de conflicten er spectaculair af en dus ook het aantal gedode olifanten. Khao Yai NP maakt deel uit van het Dong Phrayayen-Khao Yai Forest Complex, UNESCO-werelderfgoed sinds 2005. Een van de objectieven van het complex is het verdubbelen van de huidige tijgerpopulatie tegen 2027. Beide parken werken samen met WWF.

Voor meer informatie: www.cultuurreizen.be/2/reisinfo/194 - www.cultuurreizen.be/nl/reisbrochure (p 122)

© GLOBAL WARMING IMAGES / WWF

10 JAAR SOORTENBESLUIT IN VLAANDEREN

Welgekende wilde dieren zoals vossen, bevers, otters, everzwijnen, lynxen en wolven zijn aan een opmars bezig in en naar Vlaanderen. Dit voedt discussies over de nood aan grote, aaneengesloten natuurgebieden, het potentieel voor natuurtoerisme en, des te belangrijker, het positief samenleven van mensen en dieren in het verstedelijkte Vlaanderen. Aan de andere kant krijgen de minder gekende soorten misschien niet al de aandacht die ze verdienen, terwijl hun aantal in Vlaanderen steeds verder afneemt. Denk hierbij maar aan de hamster, grauwe gors en hazelmuis. Het Soortenbesluit vormt sinds 2009 het wettelijk kader voor soortenbescherming in Vlaanderen. Met zijn aankomende tiende verjaardag willen Natuurpunt, de Universiteit Gent en WWF begin 2019 tijdens een symposium met sprekers uit binnen- en buitenland de balans opmaken: hoe ver staan we met de soortenbescherming in Vlaanderen en hoe kunnen we de uitdagingen waar we voor staan beter aanpakken?

DOSSIER

Klimaat en biodiversiteit: een kwetsbaar evenwicht

Iedereen kent intussen de gevolgen van de opwarming van de aarde. Hittegolven, droogtes en stormen komen steeds vaker en steeds heftiger voor. De zeespiegel stijgt, gletsjers krimpen ... Minder bekend is de ravage die menselijke activiteiten aanrichten aan onze biodiversiteit. Door verdwijnende of aangetaste habitats en een verzuurde oceaan is het aantal uitgestorven of ernstig bedreigde dier- en plantensoorten duizelingwekkend gestegen. Bovendien versterken het biodiversiteitsverlies en de klimaatverandering elkaar nog eens. We moeten het tij keren, nu het nog kan. Maar hoe?

Het evenwicht verstoord

In 2013 werd voor het eerst de hoogste concentratie CO₂ in onze atmosfeer gemeten van de voorbije miljoenen jaren. Door de steeds verder toenemende uitstoot van CO₂ en andere gassen, kent onze planeet een alsmaar groter broeikaseffect. Met gevolgen die stilaan onmiskenbaar zijn geworden voor iedereen.

In de voorbije decennia is wetenschappelijk bewezen dat menselijke activiteiten de opwarming van de aarde veroorzaken. Sinds de industriële revolutie (1750) is ons energieverbruik immers exponentieel gestegen. Het overgrote deel van die energie wordt opgewekt door verbranding van fossiele brandstoffen. Daardoor komt jaarlijks rond de 40 miljard ton CO₂ in de atmosfeer. Amper de helft daarvan wordt opgenomen door de planten en de oceaan. De andere helft blijft aanwezig in de atmosfeer en versterkt er het broeikaseffect. Maar ook het verlies aan biodiversiteit vormt een enorme uitstootfactor. Wetenschappers schatten dat 15% van de globale CO₂-uitstoot veroorzaakt is door ontbossing – meer dan de uitstoot van alle auto's, vrachtwagens en vliegtuigen ter wereld samengeteld.

EXTREEM KLIMAAT

Tijdens de klimaatop in Parijs eind 2015 hebben landen zich ertoe verbonden om de wereldwijde temperatuurstijging ruim onder de 2°C te houden ten opzichte van de pre-industriële periode. WWF streeft er samen met andere organisaties naar om dit te beperken tot 1,5°C. Ook het recente IPCC-rapport (Intergovernmental Panel on Climate Change) geeft deze aanbeveling. Boven de 1,5°C zijn de gevolgen immers nog amper in te schatten. Op dit ogenblik is de gemiddelde temperatuur wereldwijd al 0,8°C gestegen in vergelijking met het pre-industriële tijdperk. Maar dat is een wereldwijd gemiddelde. In België is het intussen gemiddeld al 2,3°C (metingen in Ukkel) warmer dan 200 jaar geleden! En dat heeft verstrekkende gevolgen voor de biodiversiteit en de mens.

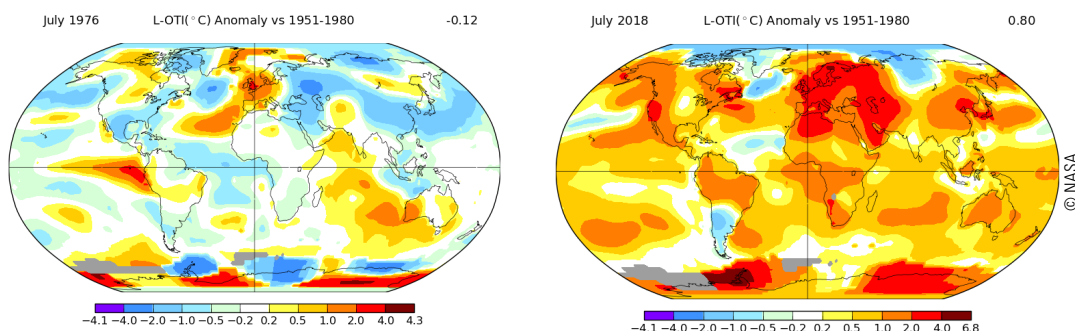
VIJF VOOR TWAALF

WWF strijdt in de voorlinie om de klimaatverandering onder controle te krijgen. We voeren druk uit op regeringen om ambitieuze politieke beslissingen te nemen. We werken samen met financiële instellingen om in klimaatoplossingen te investeren in plaats van in fossiele brandstoffen. We helpen bedrijven om hun CO₂-uitstoot steeds verder terug te dringen. En we rekenen natuurlijk ook op jouw steun!

BELGIÛM: ZERO POINTS

België slaat momenteel een belabberd figuur. In de 'Climate Change Performance Index', die de klimaatinspanningen van 56 landen vergelijkt, bengelen we op de 32ste plaats. Dat komt doordat ons land nog lang niet op schema zit om zijn Europese klimaatdoelstellingen te bereiken voor 2020. De uitstoot van broeikasgassen is in België, in tegenstelling tot in de meeste andere EU-landen, zelfs toegenomen in plaats van af te nemen! En deed ons land het begin dit decennium nog vrij goed wat betreft hernieuwbare energie, dan is die motor sinds de nieuwe legislatuur volledig stilgevallen.

WAAROM DE ZOMER VAN 2018 GEEN HERHALING IS VAN DE ZOMER VAN 1976

➤ **Juli 1976:** België behoort tot een van de zones waar het ongewoon warm is.

➤ **Juli 2018:** De hele wereld ondergaat buitengewone temperaturen, ook België.

BELANGRIJKE MIJLPALLEN VOOR KLIMAAT EN BIODIVERSITEIT

1972	1979	1990	1992	1997	2000
<p>Club van Rome</p> <p>Wetenschappers brengen het rapport 'De grenzen aan de groei' uit. Daarin leggen ze voor het eerst een verband tussen economische groei en het milieu.</p>	<p>World Climate Conference – Genève</p> <p>Eerste klimaatop over de verontrustende toenemende grilligheid van het weer. Deze top leidde o.m. tot de oprichting van het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) in 1988.</p>	<p>2de World Climate Conference – Genève</p> <p>Bespreking van o.m. het eerste rapport van het IPCC. Aanzet tot de oprichting van de UN Framework Convention on Climate Change (UNFCCC).</p>	<p>Earth Summit – Rio de Janeiro</p> <p>Opening van de ondertekening van de UNFCCC en van het 'Verdrag inzake de Biologische Diversiteit' (Convention on Biological Diversity, CBD). België heeft het CBD geratificeerd in 1996.</p>	<p>Kyoto-protocol</p> <p>1ste overeenkomst tussen landen die de vermindering van de broeikasgasuitstoot per land verplicht maakte voor ontwikkelde landen, verantwoordelijk voor de klimaatverandering.</p>	<p>Cartagena Protocol inzake biologische veiligheid</p> <p>Het Protocol (deel van het CBD) biedt staten de mogelijkheid om op wetenschappelijke basis de risico's van GGO's voor het milieu te beoordelen en te beslissen over wel of geen toelating tot invoer.</p>

190 Meer dan 190 landen zullen tijdens de UN Convention on Biological Diversity in Egypte onderzoeken hoe ze het wereldwijde biodiversiteitsverlies een halt kunnen toeroepen.

Door niet-duurzame menselijke activiteiten nemen populaties van wilde dieren en planten wereldwijd aan een alarmerend tempo af. We zijn momenteel getuige van een zesde massa-extinctie in wording, waar onvoldoende aandacht naar uitgaat. Daarom is het meer dan ooit tijd voor kordate acties.

De wereldwijde populaties van vissen, vogels, zoogdieren, amfibieën en reptielen zijn tussen 1970 en 2012 teruggevallen met 58%. Als de huidige trend zich voortzet, zal de globale biodiversiteit in 2020 met 67% gekelderd zijn tegenover 1970. De belangrijkste bedreigingen voor onze biodiversiteit zijn rechtstreeks gelinkt aan menselijke activiteiten. Voedselproductie vormt een van de grootste oorzaken van het verlies en de degradatie van habitats en de overexploitatie van wilde populaties. Vandaag neemt de landbouw ongeveer een derde in van het totale beschikbare land en gebruikt de landbouw bijna 70% van het beschikbare water wereldwijd. Daarnaast behoort ook de klimaatverandering tot een van de grootste bedreigingen van de wereldwijde biodiversiteit. Gelukkig bestaan er ook heel wat oplossingen om de ecosystemen waar we afhankelijk van zijn te beschermen en te herstellen.

LIVING PLANET REPORT 2018

Het tweejaarlijkse 'Living Planet Report' van WWF is een van de meest uitgebreide studies van trends in de wereldwijde biodiversiteit en geeft dus een beeld van de gezondheid van onze planeet. Door een analyse van de toestand van de natuurlijke wereld, de menselijke impact en mogelijke oplossingen, wil WWF overheden, gemeenschappen, bedrijven en organisaties ondersteunen bij het nemen van geïnformeerde beslissingen. De nieuwste editie van het Living Planet Report komt eind oktober 2018 uit. Bij de redactie van dit magazine was het rapport nog niet beschikbaar, maar vanaf 30 oktober kan je het wel in detail lezen op wwf.be.

CONFERENTIES VOOR BIODIVERSITEIT

Wist je dat de Verenigde Naties niet alleen klimaatconferenties zoals die in Parijs organiseert, maar ook conferenties over biodiversiteit (in het kader van de UN Convention on Biological Diversity of CBD)? Het volgende belangrijke CBD vindt binnenkort plaats – van 17 tot 29 november 2018 – in het Egyptische Sharm El-Sheikh. Meer dan 190 landen zullen bespreken hoe ze hun inspanningen kunnen opvoeren om het biodiversiteitsverlies een halt toe te roepen en de ecosystemen te beschermen. Het CBD omvat 20 doelen, de 'Aichi Biodiversity Targets' vernoemd naar de Japanse provincie Aichi waar ze in 2010 werden opgesteld.

2009

Klimaatop Kopenhagen

Doel: nieuwe, concrete reductiedoelstellingen opstellen voor alle industrielanden. Dat mislukte. Er werd uiteindelijk beslist om een 2de verbintenissenperiode in het Kyoto-protocol te voorzien.

2010

CBD Strategisch Plan 2011-2020 en Protocol van Nagoya

Goedkeuring tot implementatie van het CBD Strategisch Plan 2011-2020 (incl. Aichi-doelstellingen) en het Protocol van Nagoya inzake de toegang tot genetische rijkdommen en de correcte en eerlijke verdeling van de voordelen die daaruit voortvloeien.

2012

IPBES

Oprichting van een wetenschappelijk en politiek intergouvernamenteel platform over biodiversiteit en ecosysteemdiensten (IPBES). Het IPBES vormt, net zoals het IPCC, de schakel tussen wetenschap en beleid.

2015

Klimaatop Parijs

Tijdens COP21 hebben voor het eerst 195 landen – dus niet langer enkel de industrielanden – zich ertoe verbonden om de temperatuurstijging ruim onder 2°C te houden.

2016

CBD COP13 – Verklaring van Cancun

De Verklaring streeft naar een betere integratie van de biodiversiteit in economische sectoren zoals bosbouw, visserij, landbouw en toerisme en legt de link met de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (Sustainable Development Goals, SDGs).

2018

CBD COP14 – Sharm El-Sheikh

(Zie p. 15)

Klimaatop Katowice (Polen)

(Zie p. 14)

Verstrekken gevolgen over de hele wereld

De klimaatverandering en het verlies van biodiversiteit zijn geen ver-van-mijn-bed-shows meer, maar zijn overal ter wereld duidelijk merkbaar, óók in België. Een overzicht.

BIODIVERSE PARADIJZEN GEHALVEERD

Tot de helft van de planten- en diersoorten in de rijkste natuurgebieden van de wereld, zoals het Amazonegebied en de Galapagoseilanden, zouden rond de eeuwwisseling te maken kunnen krijgen met plaatselijke uitsterving als gevolg van de klimaatverandering als de koolstofuitstoot ongecontroleerd blijft stijgen. Zelfs als het streefcijfer van maximum 2°C van het klimaatakkoord van Parijs wordt gehaald, zouden deze regio's toch 25% van hun soorten kunnen verliezen. Ook in de landen rond de Middellandse Zee komen bij een temperatuurstijging van slechts 2°C al 30% van de dier- en plantensoorten onder druk te staan. De verhoogde warmte zet een negatieve spiraal in gang: ze zal meer bosbranden veroorzaken, waardoor de vegetatie, die koolstof opslaat, minder bladeren overhoudt, waardoor de warmte nog meer oploopt enzovoort.

ICONISCHE DIERSOORTEN BEDREIGD

Tijgers

De verwachte zeespiegelstijging zal 96% van de voortplantingsgebieden van de tijger onder water zetten in de Indiase regio Sundarbans. Amoertijgers zullen het waarschijnlijk niet tot in de volgende eeuw volhouden als de omvang en kwaliteit van hun habitat wordt aangetast door klimaatverandering.

Ijsberen

Ijsberen behoren tot de meest gevoelige dieren voor klimaatveranderingen omdat ze afhankelijk zijn van zee-ijs om te leven en te eten. Men voorspelt dat de populaties tegen het einde van de 21ste eeuw sterk zullen dalen. In de Hudsonbaai bijvoorbeeld, is het aantal ijsberen al met 22% afgenomen.

Zeeschildpadden

Het geslacht van schildpadden wordt bepaald door de temperatuur. Warmere temperaturen leiden tot meer vrouwtjes, wat resulteert in een gevaarlijk genderonevenwicht. Toenemende overstromingen beschadigen de eieren die de moederdieren begraven in een nest op het strand. Warmer zand zal bovendien tot kleinere en zwakkere jongen leiden.

Afrikaanse olifanten

De habitats van de olifanten worden alsmaar meer gefragmenteerd door toenemende menselijke activiteiten. Hun leefgebieden worden bovendien geteisterd door veel langere droogtes dan vroeger, waardoor de waterbekkens sneller droog komen te staan en ze de natuurparken verlaten op zoek naar water. Daardoor komen ze in conflict met de lokale bevolking, die voor haar vee afhankelijk is van hetzelfde water.

ECOSYSTEMEN VALLEN UIT ELKAAR

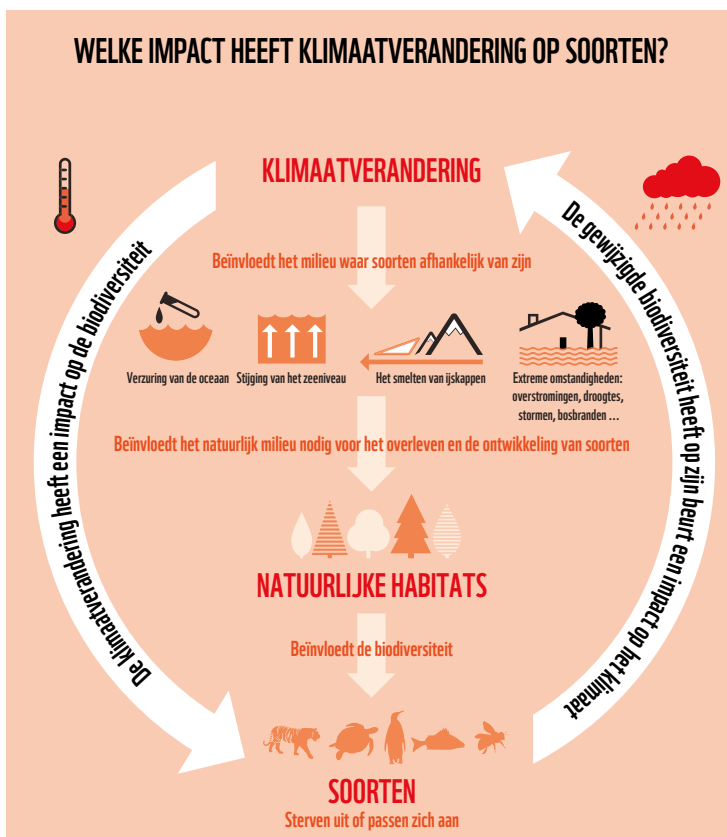
De bedreiging van iconische diersoorten (zie hiernaast) vormt slechts het zichtbare topje van een kolossale ijsberg aan ingrijpende veranderingen in het fragiele evenwicht van onze ecosystemen.

De klimaatverandering leidt bijvoorbeeld tot wijzigingen in de bodemgesteldheid, in genetische variabiliteit en in de verspreiding van soorten. Ook jaarlijks wekerende natuurverschijnselen worden behoorlijk in de war gestuurd. In Europa is bijvoorbeeld vastgesteld dat planten steeds vroeger aan hun lente en later aan hun herfst beginnen. Daardoor planten bijvoorbeeld kikkers en warmteminnende insecten zich vroeger voort, wat dan weer een grote invloed heeft op andere diersoorten. Neem bijvoorbeeld de bonte vliegenvanger in België. Het voornaamste voedsel voor zijn jongen (de beukenrups) verschijnt door

de klimaatverandering steeds vroeger op het jaar. Zo vroeg dat de trekvogel niet op tijd terug kan komen uit zijn overwinteringsgebied in Afrika. Het gevolg is dat de populatie bonte vliegenvangers sterk begint terug te lopen.

Anderzijds halen sommige schadelijke diersoorten zoals teken en processierupsen dan weer hun voordeel uit de effecten van de klimaatverandering om zich massaal te verspreiden. Ook zijn er in de laatste decennia in België steeds meer soorten verschenen die in warme, gematigde klimaten thuishoren: zuidelijke libellen, spinnen, vogels en muggen. Zo heeft spinnenonderzoek in de Antwerpse binnenstad uitgewezen dat er momenteel een aantal soorten voorkomen, zoals de witrugzakspin, die oorspronkelijk een meer zuiderse verspreiding kenden. Alles wijst erop dat ze op eigen kracht naar Antwerpen afgezakt zijn, en er overleven. Bovendien werden er buitenshuis ook soorten aangetroffen die bij ons normaal gezien alleen binnenshuis voorkomen.

© WILD WONDERS OF EUROPE / MARK HAMBLIN / WWF

BELGISCHE BOSSEN MUTEREN

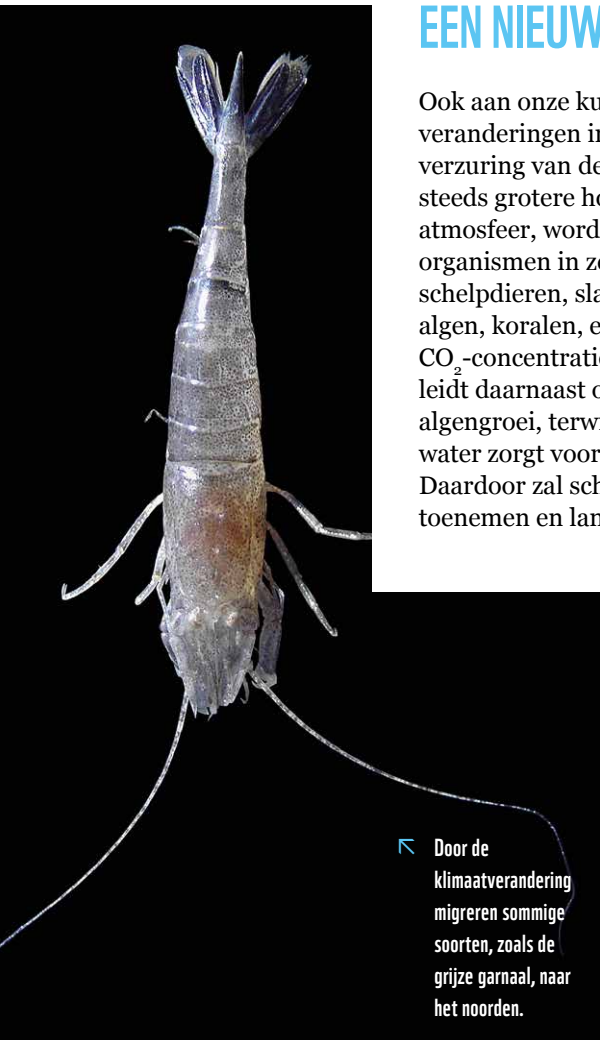
Bossen lijden nu al onder de gevolgen van de klimaatverandering: extreme weersomstandigheden zoals droogtes en hittegolven die bosbranden veroorzaken, maar ook langzamere veranderingen die leiden tot genetische mutaties (wijzigingen in de erfelijke eigenschappen) in verschillende boomsoorten. Belgische bossen zijn geen uitzondering en de effecten zijn al zichtbaar. Bomen verzwakken zowel door langdurige watertekorten als tijdens korte hitteperiodes. Ze zijn dan meer vatbaar voor aanvallen door hout-etende insecten. Bovendien zijn de boomsoorten die momenteel in onze bossen leven niet

aangepast aan het drogere klimaat dat in de loop van de komende decennia in België zou verschijnen. Zo zullen soorten zoals de fijnspar, aangepast aan een kouder klimaat, op termijn ongetwijfeld verdwijnen. Andere soorten, zoals de beuk, zullen in gevaar komen vanwege de langere periodes van droogte. Een recente studie in het Brusselse Zoniënwoud heeft bijvoorbeeld aangetoond dat de talloze beuken in dit bos een vertraagde groei kennen sinds 1976. Beuken houden immers van natte lenten en niet al te warme zomers, maar die zijn schaarser geworden sinds de jaren '70.

EEN NIEUWE NOORDZEE

Ook aan onze kust zijn aanzienlijke veranderingen in gang gezet. Door de verzuring van de oceaan als gevolg van de steeds grotere hoeveelheid CO₂ in onze atmosfeer, worden alle kalkvormende organismen in zee bedreigd, zoals schelpdieren, slakken, inktvissen, sommige algen, koralen, enz. De verhoogde CO₂-concentratie in het zeewater leidt daarnaast ook tot een verhoogde algengroei, terwijl de opwarming van het water zorgt voor een verlengd groeiseizoen. Daardoor zal schadelijke algenbloei toenemen en langer duren.

Vissen en week- en schaaldieren trekken op hun beurt naar het noorden op zoek naar koudere wateren. Hetzij omdat hun organisme specifieke temperaturen nodig heeft die hun oorspronkelijke habitat niet meer levert, hetzij omdat de planten, het plankton en andere mariene organismen waarmee zij zich voeden, naar het noorden zijn gemigreerd. Zo zien we in onze wateren alsmar meer warmwatersoorten (sardienen, ansjovis, enz.). En de soorten die in koudere wateren leven (kabeljauw, schelvis, heilbot, grijze garnalen, enz.) migreren verder naar het noorden.

← Door de klimaatverandering migreren sommige soorten, zoals de grijze garnaal, naar het noorden.

© HANS HILLEWAERT

Er bestaat dus een wederkerige relatie tussen klimaatverandering en achteruitgang van de biodiversiteit: klimaatverandering zet bijkomende druk op ecosystemen en hun biodiversiteit en andersom verergert de achteruitgang van biodiversiteit de klimaatverandering. Ook het recente IPCC-rapport geeft aan dat vegetatie een belangrijke rol speelt in de strijd tegen klimaatverandering. Als we de mondiale temperatuurstijging tot 1,5°C willen beperken, dan zullen landen hun acties rond klimaat moeten combineren met acties die de biodiversiteit in hun land beschermt.

'Het klimaatprobleem staat niet op de politieke agenda'

Julie Vandenberghe is beleidsmedewerker klimaat bij WWF en tracht als dusdanig meer aandacht voor de klimaatverandering op te eisen bij de verschillende Belgische regeringen. Dat blijkt echter geen gemakkelijke opgave te zijn.

FOSSIL OF THE DAY

'Het klimaatakkoord van Parijs was het eerste globale akkoord waarbij alle landen moesten vertellen hoe zij de klimaatverandering gingen aanpakken. Op de allereerste dag van de conferentie in Parijs kreeg België de 'Fossil of the Day' overhandigd, een 'award' voor landen die het slecht doen qua klimaatbeleid. Die award was verdiend, want op dat moment hadden de vier Belgische milieuministers, na zes jaar onderhandelen, nog steeds geen akkoord bereikt over de verdeling van België's klimaatdoelstellingen. Het was ontzettend gênant. De uitreiking kreeg veel media-aandacht tot grote spijt van premier Michel, die die dag aanwezig was op de conferentie maar die heel weinig mensen te woord heeft gestaan. (lacht) Maar een week later lag de verdeling van de doelstellingen plots wel op tafel. Met de uitvoering van die doelstellingen voor 2020 zijn ze trouwens pas begin dit jaar begonnen. Rijkelijk te laat natuurlijk. Je kan niet in twee jaar uitvoeren wat je normaal in elf jaar tijd had moeten doen. Het toont alleen maar aan hoe schrijnend de miskenning van het klimaatprobleem is bij de Belgische overheden. Het staat gewoon niet of nauwelijks op de politieke agenda. Al moeten we er eerlijkheidshalve aan toevoegen dat de regio's wel een paar bescheiden stappen ondernomen hebben. Maar die zijn onvoldoende om de uitdaging aan te kunnen. En van samenwerking of coherent beleid is geen sprake.'

© WWF / TANITA LECLERCO

“ Kijk maar naar onze buurlanden, die doen het beduidend beter: de aanpak van de klimaatverandering werd er in de respectievelijke regeerakkoorden opgenomen.

IEDEREEN TOT 20% LAGER INKOMEN

'Nochtans zullen alle ministers – niet alleen die van milieu – het lastig krijgen eens de klimaatverandering zich doorzet.

Studies hebben aangetoond dat het globale inkomen wereldwijd 5 tot 20% lager zal uitvallen. Dat zijn toch cijfers die de aandacht zouden moeten trekken van de huidige regering, met haar focus op economie en jobs.

Maar jammer genoeg kijken onze politici vaak op te korte termijnen van vijf tot tien jaar. Het IPCC bevestigt dat het nog haalbaar is. Kijk maar naar onze buurlanden, die doen het beduidend beter: de aanpak van de klimaatverandering werd er in de respectievelijke regeerakkoorden opgenomen. In juni publiceerde het Climate Action Network een ranking van Europese landen en hun

klimaatbeleid. België stond daarin op de zestiende plaats, net voor de Oost-Europese landen, die als extreem klimaatconservatief worden beschouwd. Maar Frankrijk, Nederland en Luxemburg stonden op vier, vijf en zes in de lijst. Daar kan het dus wel. Waarom bij ons dan niet?'

KLIMAATTOP IN POLEN

'De volgende klimaattop is opnieuw een belangrijke mijlpaal. Want daar moet aan de hand van concrete regels vastgelegd worden hoe de doelstellingen van Parijs uitgevoerd moet worden. Als de regels te zwak zijn, ontstaan er achterpoortjes die de klimaatambitie van de verschillende landen kunnen ondermijnen. Dan worden de doelstellingen van Parijs niet behaald. Een tweede belangrijk aspect van deze COP is ambitie. In Parijs is bepaald dat we de opwarming liefst ruim onder 2°C willen houden. Vanaf 2°C kunnen we de gevolgen van de klimaatverandering immers minder goed beheersen. Maar met de voorstellen die de landen op tafel hebben gelegd in de aanloop naar Polen, zouden we uitkomen op een opwarming van meer dan 3°C (cf. het recente IPCC-rapport). Dat moet een heel pak ambitieuzer.'

'Je kan het ene niet oplossen zonder het andere'

Sofie Ruyschaert werkt als beleidsmedewerker wildlife bij WWF. Biodiversiteit is volgens haar onlosmakelijk verbonden met klimaatverandering, maar krijgt veel minder aandacht. Daar komt nu gelukkig langzaam verandering in.

TWEE ZIJDEN VAN EEN MUNT

'Tussen biodiversiteit en klimaatverandering is een heel duidelijke relatie die langs twee kanten werkt, als twee zijden van eenzelfde munt. Enerzijds vormt de klimaatverandering een van de vijf grootste bedreigingen voor de biodiversiteit (de andere zijn: habitatverlies en -degradatie, overexploitatie van soorten, vervuiling, invasieve soorten en ziektes). Maar anderzijds speelt biodiversiteit een ontzettend grote rol in het behouden van de klimaatstabiliteit. Denk maar aan de rol van bossen of van de oceaan. Je kan het ene niet oplossen zonder het andere. En gaat het

KLIMAATTOP KATOWICE (POLEN)

Van 3 tot 14 december 2018 moeten de regels die het akkoord van Parijs uitvoerbaar moeten maken, goedgekeurd worden. Tegelijk wil men de nationale klimaatplannen van de verschillende landen ambitieuzer maken om de doelstellingen van Parijs te behalen.

© WWF / TANITA LECLERCO

“Gewone burgers kunnen aan onze politici duidelijk maken dat biodiversiteit een onderwerp is dat zij echt belangrijk vinden.”

slecht met het ene, dan duikt het andere mee de afgrond in.’

INTERNATIONALE AANDACHT

‘Net daarom waren we ook zo blij met de recente speech van Patricia Espinosa (secretaris-generaal van de Klimaatconferentie (UNFCCC) van de Verenigde Naties, n.v.d.r.) tijdens het ‘Political Forum on Sustainable Development’ in New York. Dat een hooggeplaatst persoon als Espinosa op zo’n belangrijk forum de relatie tussen klimaat en biodiversiteit benadrukt, heeft veel aandacht opgeleverd. Hopelijk haalt dat ons uit de huidige situatie, waarbij biodiversiteit al te vaak zonder veel ambitie bekeken wordt. Terwijl we ons toch echt zorgen moeten maken op globaal niveau.’

SLEUTELJAAR 2020

‘Eind november vindt in Egypte een nieuwe COP (Conference of the Parties) plaats van de Convention on Biological Diversity. Daar zullen we onderzoeken hoe we biodiversiteit meer en beter onder de aandacht kunnen brengen en zullen we de krijtlijnen uitzetten om het biodiversiteitverlies tegen te gaan

na 2020. Dat wordt immers een sleuteljaar, zowel voor de biodiversiteit als het klimaat. De VN viert dat jaar haar 65ste verjaardag en het staat nu al vast dat er daarbij veel aandacht naar deze twee thema’s moet en zal gaan. In 2020 evalueren we ook de globale AICHI Biodiversity Targets die in 2010 werden opgesteld in Japan: waar staan we en waar willen we wereldwijd naartoe? We hopen dat het levensbelang van biodiversiteit dan ook eindelijk doordringt tot de hogere politieke regionen.’

VAN ONDER NAAR BOVEN

‘Die conferenties zijn heel belangrijk, maar je kan niet alles van de politiek verwachten en we moeten ook niet voor alles op de politiek wachten. WWF is nu bijvoorbeeld, met het oog op de nakende verkiezingen, de politieke programma’s aan het analyseren. De resultaten zijn echt triest. Haast nergens staat biodiversiteit vermeld. Af en toe eens milieu, maar dan gaat het meestal enkel over afval en water. Gewone burgers kunnen daar verandering in brengen: door duidelijk te maken aan onze politici dat biodiversiteit een onderwerp is dat wij allemaal echt belangrijk vinden.’

CBD COP14 - SHARM EL-SHEIKH

Van 17 tot 29 november 2018 vindt de eerstvolgende biodiversiteitstop plaats. Daar zullen de krijtlijnen uitgetekend worden voor een nieuw globaal actieplan voor biodiversiteit.

OP HET TERREIN

Missie in het hart van een paradijs in gevaar

In april is een internationaal team van negen wetenschappers naar Kratie, een provincie van Cambodja, vertrokken om er de biodiversiteit aan de oevers van de Mekongrivier te bestuderen. Er stond veel op het spel: als ze de aanwezigheid van het zwijnshert en andere bedreigde diersoorten konden bevestigen, zou de Cambodjaanse overheid de oprichting steunen van twee beschermde zones in een regio die ernstig bedreigd wordt. Actie was dus dringend nodig!

De wetenschappelijke missie werd op vraag van WWF-België geleid door BINCO (Biodiversity Inventory for Conservation) en was een groot succes. De regio's Preaek Prasab en Sambour, waarvoor WWF dringend het statuut van wildreservaat vraagt, hebben ware schatten aan biodiversiteit onthuld. In één van deze regio's is ook de aanwezigheid van het zwijnshert bevestigd.

Van dit kleine, onbedeesde hert werd lang gedacht dat het verdwenen was uit Cambodja, tot het plots opgemerkt werd in 2006, en onlangs opnieuw in de zone van deze missie. Deze diersoort is prioritair voor de Cambodjaanse overheid. Zijn aanwezigheid is dus een erg positief signaal voor de natuur en de lokale bevolking. Merlijn Jocque leidde de expeditie en vertelt ons hoe het gesteld is met de zwijnsherten in Preaek Prasab: *'De populatie floreert behoorlijk, maar ze is geconcentreerd in een piepkleine zone bestaande uit vochtige weilanden, in de onmiddellijke nabijheid van dorpen. De aanwezigheid van de herten is uitstekend nieuws, maar hun isolement op zo'n klein territorium baart ook zorgen, want die situatie is niet houdbaar op lange termijn.'*

DE BIODIVERSITEIT IS VAN DE PARTIJ

De studie heeft ook de aanwezigheid aangetoond van tientallen soorten reptielen en amfibieën, en niet minder dan 219 vogelsoorten. Onder andere ook de ernstig bedreigde witschouderibis. Diens aanwezigheid alleen al rechtvaardigt de bescherming van de laatste ongeschonden wouden in het natuurreserveaat van Sambour. Er werden nog andere zeldzame of bedreigde vogels gespot, met name in de zone waarin de zwijnsherten leven. Dat is bijvoorbeeld het geval voor de grote beo en de shamalijster, twee vogels die zeldzaam zijn geworden door de handel in kooivogels. Nog een belangrijke ontdekking: een tot op heden onbekend genus van mierenetende spin. Zij vormt het levende bewijs dat de bescherming van natuurlijke habitats ook leidt tot het behoud van soorten die we nog niet kennen.

MEERDERE BEDREIGINGEN

De overstroomde wouden en vochtige weilanden van de Mekong vormen ware schatten van wildleven.

© MAC STONE/BINCO

“ We willen het woud beschermen tegen grote boskaprojecten en tegelijkertijd de lokale gemeenschappen ondersteunen bij het duurzame beheer en de valorisatie van hulpbronnen.

Jerome Laycock, programma-verantwoordelijke bij WWF-België.

- De keuken en opslagplaats in het basiskamp; de uitvalsbasis voor inventarisatie van de eilandjes in de Mekong op deze expeditie.
- ➔ Bijeneters broeden in de zandwanden op de Mekongeilanden en komen algemeen voor in deze regio.

© MAC STONE/BINCO

© MAC STONE/BINCO

↖ De regio's Preaek Prasab en Sambour hebben ware schatten aan biodiversiteit onthuld.

Maar die rijkdom wordt nu bedreigd door landconcessies, grote infrastructuur- en mijnbouwprojecten, stroperij en de handel in wilde dieren. Deze situatie weegt zwaar op het bos, maar ook op de lokale gemeenschappen die ervan afhankelijk om te overleven. Bij zijn aankomst werd Merlijn Jocque getroffen door de situatie: 'Er zijn overal mensen en het merendeel van het woud is verdwenen.' Door de economische ontwikkeling en de enorme concessies die aan grote bedrijven worden verleend, deelt een steeds grotere bevolking haar leefomgeving met een steeds kleiner wordend bos. Aangezien deze bevolking het bos exploiteert als bron van voedsel en inkomen, wordt de druk op het ecosysteem ondraaglijk.

VOOR DE NATUUR, VOOR DE MENSEN

Om deze groeiende druk het hoofd te kunnen bieden, heeft WWF-België

een tweeledige strategie voor de regio opgesteld, ondersteund door de Belgische Ontwikkelingssamenwerking (DGD). Jerome Laycock is verantwoordelijk voor het programma. 'We willen het woud beschermen tegen grote boskaprojecten en tegelijkertijd de lokale gemeenschappen ondersteunen bij het duurzame beheer en de valorisatie van hulpbronnen', legt hij uit. De ontwikkeling van het ecotoerisme is een voorbeeld van de mogelijkheden. Merlijn Jocque herinnert ons eraan dat het project des te dringender is 'omdat er in de regio nog altijd prachtige wilde eilandjes zijn, met een ongelooflijke biodiversiteit en buitengewoon vriendelijke en gastvrije lokale gemeenschappen.' Op basis van de resultaten van deze studie is WWF vastbesloten om haar inspanningen te verdubbelen om dit paradijs de rust te geven die het verdient.

“ In de regio zijn er nog altijd prachtige wilde eilandjes, met een ongelooflijke biodiversiteit en buitengewoon vriendelijke en gastvrije lokale gemeenschappen.

Merlijn Jocque, verantwoordelijke voor de wetenschappelijke missie ondernomen door BINCO in de provincie Kratie.

FOCUS

Vijf interessante waarheden over bushmeat

Wist jij dat vlees van wilde dieren, in het bijzonder uit Afrika, in Europa aankomt via onze luchthavens, waaronder die van Parijs en Zaventem? Vroeger was de jacht op 'bushmeat' een traditionele en duurzame praktijk, maar tegenwoordig schuilt er een winstgevende, wereldwijde handel achter door de stijgende vraag van een groeiende bevolking. De jacht vormt zo, samen met het verdwijnen van natuurlijke habitats, de belangrijkste bedreiging voor het voortbestaan van grote zoogdieren. Om deze negatieve trend tegen te gaan ondernemen we actie vanuit Europa.

HOE PAKKEN WE DIT AAN?

WWF-België wil met de onderstaande punten deze illegale handel tegengaan:

- ✓ we eisen de toepassing van doeltreffende maatregelen om de illegale handelaars te ontmoedigen (betere controles en sanctionering);
- ✓ we moedigen overheden en bedrijven (incl. vliegtuigmaatschappijen) in de landen waar bushmeat verhandeld wordt aan om doeltreffend op te treden tegen de illegale jacht en de handel in vlees van wilde dieren;
- ✓ we zetten ons in voor de lokale bevolking en hun verwanten verspreid over de hele wereld om het duurzaam gebruik van hun natuurlijke hulpbronnen te bevorderen;
- ✓ we steunen wetenschappelijk onderzoek om op betrouwbare wijze de omvang van de handel in te schatten en op te volgen.

← Tientallen miljoenen mensen zijn afhankelijk van de jacht op wilde dieren als voornaamste voedselbron. Bovenop deze jacht ontwikkelt er zich een toenemende luxe-afzetmarkt.

1. BUSHMEAT IS EEN ONMISBAAR BESTAANSMIDDEL VOOR DE LOKALE, ARME BEVOLKING

De jacht eenvoudigweg verbieden? Dan gaat men voorbij aan de tientallen miljoenen mensen die nog steeds afhankelijk zijn van de jacht op wilde dieren als voedsel- en inkomstenbron. Jammer genoeg is deze traditionele activiteit, die vaak deel uitmaakt van een culturele identiteit, al lang niet meer duurzaam in veel regio's. Het verdwijnen van natuurlijke habitats en de bevolkingstoename zetten de populaties van wilde zoogdieren onder druk. Zo is de hoeveelheid geogst wild in het Congobekken bijvoorbeeld zes keer groter dan wat ecosystemen kunnen aanleveren.

2. TONNEN BUSHMEAT VINDEN HUN WEG DOORHEEN ONZE LUCHTHAVENS

Vandaag bestaat er bovenop de jacht voor lokaal gebruik een toenemende afzetmarkt in steden in het thuisland maar ook in Europa waar (Afrikaanse) diasporagemeenschappen leven. Uit een recente studie blijkt dat er alleen al in de Parijse luchthaven wekelijks vijf ton bushmeat illegaal aankomt via commerciële vluchten. Waarschijnlijk doet hetzelfde zich voor in Zaventem. De Belgische autoriteiten voeren momenteel een studie uit om de omvang van het probleem vast te stellen. De resultaten zullen eind 2018 of begin 2019 beschikbaar zijn.

3. MIJNBOW EN BOSKAP VERERGEREN DE SITUATIE

De exploitatie van natuurlijke rijkdommen in het hart van het tropische woud weegt zwaar door op de fauna. Mijnbouw- en bosbouwactiviteiten leiden tot hogere concentraties van mensen in kwetsbare gebieden en tot aantasting van natuurlijke habitats. Bovendien worden er wegen aangelegd in voorheen ondoordringbare gebieden. Daar waar de bevolking vroeger twee dagen met wild op de rug diende rond te zeulen, hoeft ze nu slechts in 4x4's en vrachtwagens te stappen. Deze wegen vergemakkelijken ook de doorstroming van bushmeat naar steden en luchthavens.

4. DE HANDEL IN BUSHMEAT VORMT EEN AANZIENLIJK GEVAAR VOOR BEDREIGDE SOORTEN

85% van de bedreigde of ernstig bedreigde primaten en hoefdieren worden het meest getroffen door de illegale jacht. Tot deze soorten behoren ook olifanten en krokodillen. Vele van hen staan op de lijst van CITES (the Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora), de internationale conventie die de handel in bedreigde dier- en plantensoorten regelt, waardoor hun handel verboden of beperkt is. Grote zoogdieren, zoals mensapen, hebben doorgaans een zeer langzame voortplantingscyclus, wat hen extra kwetsbaar maakt.

5. OVEREXPLOITATIE VAN WILD KAN LEIDEN TOT EEN ECOLOGISCHE INEENSTORTING VAN ECOSYSTEMEN

Dieren spelen een belangrijke rol in hun ecosysteem. Herbivoren bevorderen de plantendiversiteit door de meest productieve planten te verorberen en zaden te verspreiden. Carnivoren controleren dan weer de herbivorenpopulaties en verzekeren zo een evenwichtige voedselketen. Wanneer dit evenwicht echter verstoord wordt, kan de biodiversiteit ineens ineenstorten en leiden tot een verzwakking van de veerkracht tegen bijvoorbeeld de klimaatverandering. Dit is wat men het 'syndroom van het lege bos' noemt.

© NATUREPL.COM / ANUP SHAH / WWF

GEZIEN OP TV!

Heb je op 3 oktober de tv-reportages over de handel in bushmeat gemist? Geen probleem, je kan ze nog altijd bekijken op vrt.be/vrtnu/ (Pano) en rtbf.be/auwio (On n'est pas des pigeons).

↓ Apen uit Centraal- en Oost-Afrika, waaronder chimpansees, worden in heel de regio verkocht als bushmeat.

KIDS

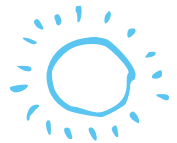
Climate @ school

Nieuws over het klimaat is alomtegenwoordig. Om kinderen inzicht te geven in de materie, ontwikkelde WWF lesmateriaal voor scholen. Verschillende aspecten komen aan bod.

VOOR KINDEREN VAN 12-14 JAAR

Temperatuurrecords, smeltende ijskappen, aanhoudende droogte. Welke rol speelt de klimaatverandering hierin en hoe ziet de toekomst van onze planeet eruit? Kinderen van 10-14 jaar krijgen vanaf het voorjaar antwoord op deze en andere vragen in het vernieuwde, digitale lespakket **'In de weer voor het klimaat'**.

 INFO www.wwf.be/school/secundair-onderwijs/in-de-weer-voor-het-klimaat

VOOR JONGEREN VAN 15-18 JAAR

Voor het vijfde jaar op rij kunnen scholen deelnemen aan de **'Climate Challenge @ school'**, een rollenspel waarin leerlingen uit de derde graad van het secundair onderwijs in de huid kruipen van vertegenwoordigers van landen die hun belangen verdedigen tijdens een klimaatconferentie (COP).

 INFO www.climatechallenge.be

EXPO TEDDY & BEER

In het Museum voor Natuurwetenschappen in Brussel loopt vanaf 17 oktober een tijdelijke tentoonstelling over beren. Voor kinderen vanaf vier jaar is er een speciaal KINDERPARCOURS met een heuse berenkijkhut geïnstalleerd door WWF! Bovendien kan je je eigen teddybeer meenemen!

museum
NATUURWETENSCHAPPEN.BE

© SILVIU MATEI

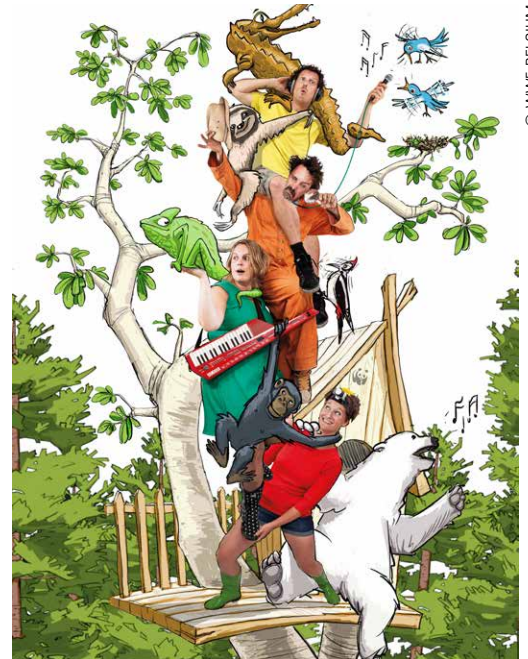
© JAANTWERPEN

© WWF-BELGIUM

© WWF-BELGIUM

RADIO OORWOUD: NIEUWE LIEDJES!

© WWF-BELGIUM

Goed nieuws voor de fans van Radio Oorwoud! Momenteel worden er 14 nieuwe liedjes opgenomen die ergens in 2019 het levenslicht zullen zien. Vanaf februari 2019 kom je Radio Oorwoud ook in de theaters tegen met de voorstelling 'De bende van Radio Oorwoud'. De liedjes nodigen kinderen uit om de natuur in te trekken en sluiten deze keer aan bij onze toekomstige projecten in België. Bereid je voor op tuimelende otters, slechtgezinde pissebedden en een zwervende wolf. Natuurbeleving en -bescherming swingt!

+ INFO [Alle concertdata vind je op www.radio-oorwoud.be](http://www.radio-oorwoud.be)

TIJD VOOR ACTIE: KLIMAATMARS IN BRUSSEL OP 02/12/18

Op **zondag 2 december** vindt er in **Brussel** een **grote klimaatmars** plaats naar aanleiding van de klimaatconferentie in Polen. Meer dan ooit is het nodig om onze stem te laten horen! De WWF-Rangerclub roept alle kinderen en hun ouders op om samen met WWF deel te nemen aan deze klimaatmars. Komen jullie ook?

+ INFO www.rangerclub.be

EEN BEESTIG KAMP!

In juli organiseerde de WWF-Rangerclub, samen met Idee Kids, een **kamp in Cadzand**, Nederland. 81 rangers waren op het appel. Een hele week lang werden ze ondergedompeld in de wereld van WWF: dieren, milieu-bescherming, de zee ... Tot slot hielden ze, verkleed als dieren, een manifestatie op de dijk van Cadzand om meer respect voor de natuur te vragen. En of iedereen het gehoord heeft!

↑ Rangers in actie: bekijk ook de video!

© WWF-BELGIUM/GERT ARIJS

INSTAGRAM

Je kan de WWF-Rangerclub nu ook volgen op Instagram!

BEDANKT

© MISJEL DECLER

MEER RUIMTE VOOR NOORDZEENATUUR

In het vorige WWF Magazine riepen we op om deel te nemen aan de publieksconsultatie die de federale overheid organiseerde om te horen wat de Belgen van het nieuw zesjarig marien ruimtelijk plan voor de Noordzee vinden.

Jullie wilden duidelijk meer aandacht voor de Noordzeebiodiversiteit en meer ruimte voor de Noordzeenatuur: 15 067 e-mails werden verstuurd naar de staatssecretaris voor de Noordzee, Philippe De Backer. Dank jullie wel!

Heel concreet vragen we rekening te houden met volgende punten:

- ✓ De huidige uitzonderingen voor visserij, scheepvaart, recreatie, defensie en baggeren moeten uit de wetgeving geschrapt worden zodat deze activiteiten geen ruimte krijgen binnen beschermde gebieden, tenzij een Natura 2000-toelating wordt bekomen wat betekent dat er geen of zeer weinig milieu-impact is.
- ✓ Het herstel van de historische oesterbedden.
- ✓ Verbind de Natura 2000-gebieden op land en in zee met elkaar en baken land-zee-reservaten af aan o.a. de Baai van

Heist, het Zwin en de Westhoek. Stem de beschermingsmaatregelen op elkaar af en zorg voor een overeenstemming tussen het marien ruimtelijk plan op zee en de Ruimtelijke Uitvoeringsplannen (RUP's) op land.

- ✓ Veel soorten hebben in welbepaalde periodes rust en ruimte nodig om te eten, te broeden, te rusten en zich voort te planten. Tijdens deze periodes wordt ook buiten de beschermde gebieden ruimte ter beschikking gesteld aan de Noordzeenatuur.
- ✓ Bescherm alle waardevolle scheepswrakken voor erfgoed en natuur met aanduiding van voldoende ruime bufferzones rond ieder wrak.
- ✓ De ruimte voor hernieuwbare energie is groot genoeg om 4 000 MW aan hernieuwbare energie te produceren, wat wordt aanzien als de maximale capaciteit voor het Belgisch deel van de Noordzee.

WWF-België diende officieel commentaar in op het marien ruimtelijk plan en de strategische milieubeoordeling. Wij volgen de verdere ontwikkelingen nauwgezet op en houden jullie uiteraard op de hoogte.

15 067

e-mails werden verstuurd naar de staatssecretaris voor de Noordzee, Philippe De Backer.

VRUCHTBARE SAMENWERKING

Omdat de bescherming van de biodiversiteit ook voor Weleda heel belangrijk is, sloegen onze organisaties de handen in elkaar. In 2016 hielp Weleda WWF bij de inventarisatie van 20 000 ha oerbossen in de Roemeense Karpaten; in 2017 werd er met hun steun, en in samenwerking met Natagora, 12,46 ha weilanden aangekocht in het Waalse Couvin om er nieuwe natuurreservaten met natuurlijke bloemenweiden in te richten, en dit jaar plannen we met hun steun het veilig stellen van een stukje Belgisch bos met hoge natuurwaarde.

Meer informatie over dit laatste project vind je op www.weleda.be/contact/actueel/weleda-wwf

©TOMAS HULIK

ROEMENIË: HET DODEN VAN BEREN IS NIET DE OPLOSSING

Enkele maanden geleden deelden we onze bezorgdheid over de toekomst van de beren in Roemenië. In het voorstel voor het nieuwe beheerplan van de beer voorzag de regering het doden van 2 000 beren om mens-beer-conflicten te beperken. Volgens WWF ligt het probleem niet bij de beren. De beren afmaken heeft dus geen enkele zin. Het echte probleem is dat het leefgebied van de beren constant ingeperkt wordt. En dat er niet voldoende nagedacht wordt

over hoe de soort voldoende ruimte te geven om te leven, te jagen en zich voort te planten.

We strijden al jaren voor een betere verbinding tussen de verschillende natuurgebieden. Maar de Roemeense overheid blijft doof voor onze argumenten. We gooien het nu dus over een andere boeg. We hebben besloten twee beren uit te rusten met een camera om de kennis van de bevolking en de regering over beren wat bij te schaven. We willen op een educatieve manier het belang van de handhaving van de soort in de streek aantonen en ook dat samenleven de belangen van mens, beer en natuur dient.

2 538 donateurs steunden dit project: dank jullie wel! Binnenkort worden de twee beren uitgerust met een camera. Gerichtte communicatiemomenten worden voorzien om de overheid aan te sporen het doden van de 2 000 beren uit het plan te schrappen.

VOORUITSTREVENDE TECHNOLOGIE BESCHERMT NEUSHOORNS IN MALAWI

©NATUREPL.COM / TONY HEAD / WWF

In mei berichtten we over een incident dat ons team in Malawi flink aangreep. Midden in het nationaal park Liwonde slaagde een stroper erin een van de negen neushoorns te doden en zijn hoorn te bemachtigen. De rangers, die te laat werden verwittigd door het verouderde alarmsysteem, zijn pas enkele uren later ter plaatse aangekomen. Maar het kwaad was reeds geschied.

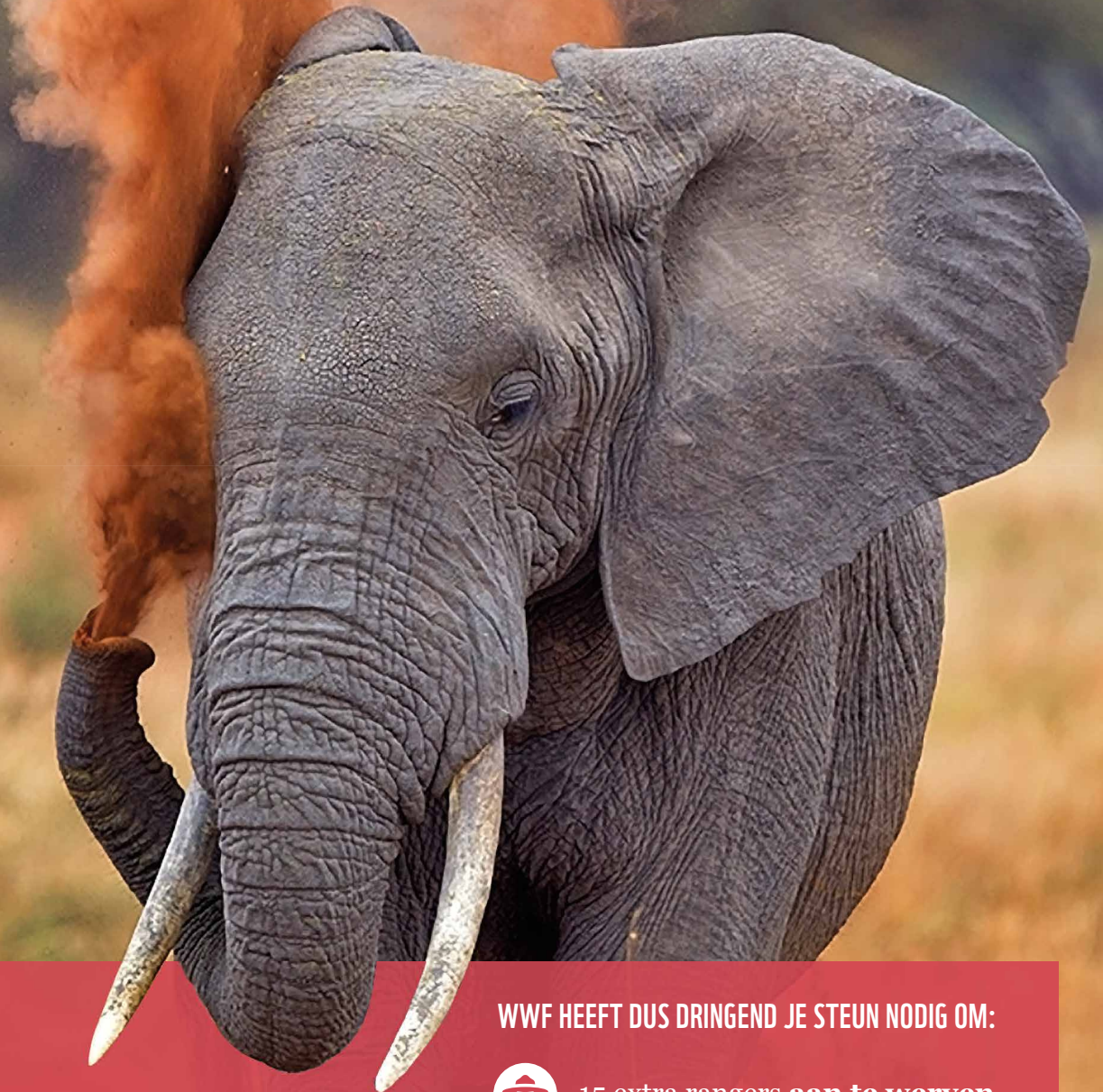
Om een herhaling van de feiten in de toekomst te vermijden, hebben we besloten om het veiligheidssysteem in het park te vernieuwen. We kozen voor het 'Smart Park'-netwerk, een technologie die toelaat de locatie van dieren, rangers en rollend materiaal permanent op te volgen. De rangers zullen hun inspanningen dan volop kunnen richten op de meest kwetsbare zones van het park. Bedreigde soorten kunnen op die manier nauwlettend in het oog worden gehouden wat hun veiligheid verhoogt.

Dankzij 1 824 giften zit er vaart achter het project: we hebben al drie opleidingen voor de rangers georganiseerd en onlangs werd het 'Smart Park'-systeem geleverd uit Nederland. Dat wordt zeer binnenkort geïnstalleerd om zo snel mogelijk de veiligheid van alle wilde soorten die Liwonde herbergt, te verzekeren.

HELP ONS DE AFSLACHTING VAN
OLIFANTEN

IN HET KAFUE NATIONAL PARK
TE STOPPEN

Tijdens het droge seizoen trekken de olifanten van het Kafue National Park in Zambia naar het meer van Itzhi-Tezhi, een van de weinige waterbronnen in het gebied die niet opdrogen.

Zo vallen deze dieren makkelijk ten prooi aan stropers die hen koelbloedig afslachten voor hun slagtanden.

**OM NOG EEN BLOEDBAD TE VERMIJDEN,
MOETEN WE VOOR APRIL VOLGEND JAAR INGRIJPEN!**

WWF HEEFT DUS DRINGEND JE STEUN NODIG OM:

15 extra rangers aan te werven

ze op te leiden voor dit zowel fysiek als mentaal lastige beroep

ze optimaal uit te rusten.

BE02 3101 0430 9240

met vermelding van 'olifanten Kafue'